

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۴/۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۷/۱۰

سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در جهت دستیابی به توسعه پایدار (مورد مطالعه محلات شهر یزد)

محمد اجزاء شکوهی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد

سید مصطفی حسینی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده:

از پرسشنامه‌ها به محیط نرم افزاری Spss، ماتریس اولیه تصمیم‌گیری تشکیل شد. در مرحله بعد با استفاده از روش Vicor که از جمله روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد، محلات مورد مطالعه از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که وضعیت کیفیت زندگی در محلات مختلف شهر یزد متفاوت می‌باشد، به طوری که محلات کوی دانشگاه، سیلو و افشار بهترین محلات و محلات مریم‌آباد و چرخاب به ترتیب بدترین محلات از شاخص‌های کیفیت زندگی می‌باشند. پیشنهادت ارائه شده در این پژوهش می‌تواند ارتقای کیفیت زندگی در محلات مورد مطالعه و سایر محلات را در پی داشته باشد.

رشد سریع جمعیت و توسعه بی‌رویه شهرها، همراه با پیامدهای منفی حاصل از رویکردهای توسعه‌ای متمرکز بر رشد اقتصادی و برجسته شدن جنبه‌های اجتماعی توسعه، سازه کیفیت زندگی را به عنوان شاخصی برای ارزیابی و جهت دادن به برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه و تقویت رویکردهای جدید توسعه با محوریت توسعه اجتماعی مورد توجه قرار داده است. مطالعات مربوط به کیفیت زندگی از آن جهت حائز اهمیت است که می‌تواند منجر به شناسایی نواحی مسأله دار، اولویت‌بندی ارائه خدمات به شهروندان و تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شود. بر این اساس، در این پژوهش به ارزیابی کیفیت زندگی در محلات شهر یزد در جهت دستیابی به توسعه پایدار پرداخته شده است. این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی بوده که با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. محلات نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از جامعه آماری پژوهش (کلیه محلات شهر یزد) تعیین گردید. در این پژوهش پس از برآورد حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۲۲ نفر، اطلاعات مورد نیاز از سرپرستان خانوار ساکن محلات نمونه، با استفاده از ابزار پرسشنامه جمع‌آوری گردید، سپس با ورود داده‌های جمع‌آوری شده حاصل

کلمات کلیدی: کیفیت زندگی، روش Vicor، توسعه پایدار، محلات شهر یزد.

مقدمه

طرح مسأله

پس از انقلاب صنعتی و با تغییر ساختار معیشتی، جامعه کشاورزی به جامعه صنعتی تغییر شکل داد و به دنبال آن، با مهاجرت‌های گسترده از روستا به شهر، جمعیت شهرها فزونی گرفت (سوزنجی، ۱۳۸۳: ۵). اگر چه شهر و شهرنشینی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رفاه و توسعه اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود، اما رشد شتابان آن، سرانه برخورداری از امکانات اقتصادی و اجتماعی را کاهش می‌دهد (علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹: ۱۲۲) که پیامد آن کاهش سطح کیفیت زندگی در عرصه‌های مختلف شهری می‌باشد. اهمیت مطالعات کیفیت زندگی از آن جهت است که می‌تواند باعث آگاهی شهروندان، گروه‌های اجتماعی و سیاست‌گذاران از روندهای کیفیت زندگی شده، و به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری کمک کرده و درک و اولویت‌بندی مسایل اجتماع را، برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری، به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان، تسهیل سازد (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۹). همچنین یافته‌های کیفیت زندگی می‌تواند برای بازشناسی استراتژی‌های سیاسی قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده، مورد استفاده قرار گیرد (Lee, 2008:128).

در اوایل دهه ۱۹۹۰ سازمان ملل، گزارش توسعه‌ای را با رویکرد به توسعه انسانی منتشر کرد. پس از آن از اواسط این دهه، به ویژه در پی صدور بیانیه آمستردام، مؤلفه‌های مربوط به توسعه اجتماعی، نظیر سرمایه اجتماعی و همبستگی اجتماعی به ادبیات توسعه راه یافت و به تعبیری در سلسله مراتب اهداف توسعه تغییراتی حاصل گردید که با تاکید سازمان ملل، بهزیستی اجتماعی و کیفیت زندگی در رأس اهداف توسعه قرار گرفت (غفاری و امید، ۱۳۸۸: ۹۸). مفهوم کیفیت زندگی هنگامی اهمیت بیشتری می‌یابد که به این نکته توجه شود که هم اکنون جمعیت شهری بیش از ۶۰ درصد جمعیت جهان را

تشکیل می‌دهد. (sufian,2005:132). در کشورمان نیز بررسی روند شهرنشینی نشان می‌دهد که جمعیت شهرنشین در طی سال‌های اخیر، افزایش چشم‌گیری داشته است به طوری که جمعیت شهرنشین از ۶۸/۴۸ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۷۱/۴ در سال ۱۳۹۰ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). این وضعیت باعث تأثیرگذاری بر روی نوع کاربری زمین (Lucas,2003,1)، کاهش سرانه‌ها و کیفیت زندگی شهری شده است. از آنجایی که جهت ایجاد یک زندگی با کیفیت برای مردم، نیاز به زیرساخت‌ها، ارتباطات، حمل و نقل، امنیت، پرسنل آموزش‌دیده، نظام قانونی و تکنولوژی با کیفیت، در جامعه احساس می‌شد (ulengin,2001). مقوله کیفیت زندگی، به منظور ارتقاء زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی، در برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشورمان مورد توجه قرار گرفت. شهر یزد با ۳ منطقه، ۹ ناحیه و ۴۲ محله از جمله شهرهای بیابانی کشورمان است که رشد فیزیکی بسیار سریع آن، شهر را دچار گسترش افقی بی‌رویه‌ای ساخته است (تقوایی و سرایی، ۱۳۸۳: ۱۷۸). به طوری که گسترش بی‌رویه شهر همراه با افزایش سریع جمعیت، تخریب محیط، شکاف طبقاتی و ناهمگونی‌های جمعیتی، اجتماعی - اقتصادی را در قالب سطوح متفاوت کیفیت زندگی به همراه داشته است. از آنجایی که امروزه کیفیت زندگی به عنوان یکی از اصلی‌ترین مسائل در بهینه‌سازی محیط زندگی انسان‌ها مطرح می‌شود، بنابراین مطالعه و بررسی کیفیت زندگی در شهر یزد به منظور شناسایی نارسایی‌های موجود در محلات مختلف و ارائه تصویری از درجه برخورداری شهروندان از رفاه، جهت شناخت و آگاهی از کیفیت زندگی شهروندان و ارائه الگوی مناسب جهت برنامه‌ریزی آتی برای دستیابی به توسعه پایدار و پاسخگویی به سؤالاتی همچون وضعیت ساکنین محلات مختلف شهر یزد از نظر کیفیت زندگی چگونه است؟ عوامل و پارامترهای موثر بر کیفیت زندگی چیست؟ و چگونه می‌توان کیفیت زندگی شهروندان را در

کیفیت زندگی و ارزیابی کارآیی دولت‌های محلی نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی خواهد داشت.

هیگنس و جاسپ^۴ (۲۰۱۱) به بررسی داده‌های کیفیت زندگی در ۶۳ شهر با توجه به دومین استراتژی توسعه پایدار در انگلستان پرداخته‌اند. نتایج تحقیقات آن‌ها نشان داد که کیفیت زندگی در شهرهای شمالی در مقایسه با شهرهای جنوبی بهتر است.

در کشورمان نیز تحقیقاتی مرتبط با کیفیت زندگی صورت گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد: کوکبی و همکاران (۱۳۸۴) به بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری و نقش و وظیفه برنامه‌ریزی شهری در راستای ارتقاء و اعتلای کیفیت زندگی در مراکز شهری پرداخته‌اند. بر اساس تحقیقات آن‌ها تحول در شیوه‌ها و انگاره‌های موثر بر شهرسازی، برنامه‌ریزی به ویژه برنامه‌ریزی در مراکز شهری را به سمت ارتقای کیفیت محیط زندگی شهری در این مراکز سوق داده است. جاجرمی و کلت (۱۳۸۵) به سنجش الگوهای ذهنی افراد از وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر گنبد قابوس (استان گلستان) پرداخته‌اند و میزان آن را در مناطق مختلف شهر مورد مقایسه قرار داده‌اند. نتایج تحقیقات آن‌ها نشان داد که شاخص‌های کیفیت زندگی از نظر شهروندان گنبدی در نواحی مختلف شهر تفاوت شدیدی دارد. حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰)، به بررسی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام شده در شهر میاندوآب با استفاده از روش تاپسیس پرداخته‌اند. نتایج تحقیقات آنها نشان داد که به جز شاخص‌های اجتماعی در سایر شاخص‌ها، روستاهای ادغام شده نسبت به محلات شهری از سطح کیفی بسیار پایینی برخوردار بوده و تنها در شاخص عملکردی از سطح بالاتری برخوردارند.

فلمرو و تحقیق

استان یزد با وسعتی معادل ۱۳۰۴۵۸ کیلومتر مربع (سالنامه آماری استان یزد، ۱۳۸۸) در مرکز ایران و در حاشیه دشت

محلات شهری سنجید؟ مورد توجه جدی مسئولان و برنامه‌ریزان این شهر قرار گرفته است. بنابراین با توجه به این که محله به عنوان عنصر تشکیل‌دهنده و کوچک‌ترین بخش اجتماعی و فضایی شهر و حلقه پیوند شهروندان می‌تواند ضمن تقویت حداقل سرمایه‌های اجتماعی، طبیعی، انسانی و اقتصادی، توسعه پایدار را در تمامی سطوح شهری به همراه داشته باشد (افتخاری، ۱۳۸۳: ۸). از این رو در این پژوهش سعی شده است، با استفاده از روش وایکور که از جمله روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد، به ارزیابی کیفیت زندگی در محلات شهر یزد، پرداخته شود.

پیشینه تحقیق

دیوید اسمیت اولین جغرافیادانی بود که درباره‌ی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد. اما مطالعات کیفیت زندگی از دهه ۱۹۳۰ مورد توجه جدی محققان، گرایش‌های مختلف علمی قرار گرفت (wish, 1986:94). از جمله آن‌ها در جهان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

مک ماهون^۱ (۲۰۰۲) به مطالعه شاخص‌های کیفیت زندگی برای ارائه یک تصویر جامع از کیفیت زندگی در محله‌های شهر بریستول انگلستان پرداخته است. نتایج تحقیق وی نشان داد که توسعه این شاخص‌ها نه تنها به نظارت‌های محلی نیاز دارد بلکه در ارتباط با عملکرد شهروندان و نیز جامعه، است. لی^۲ (۲۰۰۸) به بررسی و اندازه‌گیری کیفیت زندگی از بعد ذهنی در تایپه پرداخت. نتایج تحقیقات وی نشان داد که امنیت شخصی و خدمات عمومی، نقش مهمی در کیفیت زندگی شهروندان تایپه دارد.

موریس و کامانهو^۳ (۲۰۱۰) به ارزیابی عملکرد ۲۶۰ شهر اروپا با هدف بهبود کیفیت زندگی شهری پرداخته‌اند. نتایج تحقیقات آن‌ها گویای آن است که شاخص‌های ترکیبی

¹ McMahan

² Lee

³ Morais and Camanho

⁴ Higgins and Josep

پیستون^۲ در سال ۱۹۹۵ اصطلاح کیفیت زندگی را، به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند، (مانند: آلودگی، کیفیت مسکن) و همچنین برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم، (مانند: سلامت و دسترسی) تعریف می‌کند. همچنین سازمان بهداشت جهانی^۳ کیفیت زندگی را ادراک فردی از شرایط زندگی در متن نظام‌های فرهنگی و ارزش‌های جامعه، در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها، علایق و نگرانی‌های فردی تعریف می‌کند. و از نظر دیوان^۴ کیفیت زندگی به عنوان حالتی در نظر گرفته می‌شود که فرد در آن نسبت به خودش، طبیعت و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، احساس آرامش درونی دارد (Diwan, 2000:315).

با توجه به تعاریف ارائه شده می‌توان گفت که کیفیت زندگی به سطحی از رفاه، آسایش و رضایت جمعیت ساکن در یک محدوده جغرافیایی (روستا، شهر، استان، کشور)، از امکانات و خدمات موجود در محیط خود اطلاق می‌شود.

دیدگاه‌ها و نظریات مرتبط با کیفیت زندگی

دیدگاه سیاست گذاران

این دیدگاه با توجه به شرایط غالب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق متفاوت است و از یک کشور به کشور دیگر در رابطه با چگونگی روش‌های برخورد با مسئله کیفیت زندگی تفاوت‌های زیادی می‌کند. بر اساس این دیدگاه می‌توان مفهوم کیفیت زندگی را به صورت یک مفهوم سلسله مراتبی چند شاخصه معرفی کرد، به این معنا که کیفیت زندگی در هر مقیاس فضایی به وسیله چندین خصوصیت ریزتر، تعیین می‌شود و این شاخص‌ها به منظور سنجش‌پذیری به شاخص‌های دیگری تقسیم می‌شود (Van poll, 1997:11).

دیدگاه شناختی - روان شناسی

این دیدگاه بر رابطه انسان و محیط تاکید می‌کند و بر این نظر استوار است که این رابطه به وسیله ویژگی‌های فردی و محیطی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. مردم روی محیط زیست

کویر واقع شده است. این استان از شمال به استان اصفهان، از جنوب به استان کرمان، از شرق به استان خراسان و از غرب به استان‌های اصفهان و فارس محدود می‌باشد. شهر یزد، مرکز شهرستان یزد، با ارتفاع ۱۲۳ متر از سطح دریا و وسعت ۹۹/۵ کیلومتر مربع در مرکز استان یزد در طول ۵۴ درجه و ۲۲ دقیقه و ۳ ثانیه شرقی و ۳۱ درجه و ۵۳ دقیقه و ۴۹ ثانیه شمال جغرافیایی قرار دارد. جمعیت شهرستان یزد بر اساس آخرین سرشماری ۵۲۶۲۷۶ نفر می‌باشد که ۴۳۳۱۹۴ نفر آن در شهر یزد سکونت دارند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱).

شکل (۱): موقعیت شهر یزد در تقسیمات کشوری

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی و متأثر از زمان، مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷:۴). که در علوم مختلف، بنا به ابعاد و ماهیت متفاوتی که دارد تعابیر متفاوتی برای آن به کار می‌رود. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی به عنوان سنج‌های برای سنجش میزان رضایت و برخی آن را به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی و شادکامی تفسیر کرده‌اند (emply and menon, 2007). با این وجود هنوز تعریفی جامع برای آن ارائه نشده است، به طوری که مولر^۱ در سال ۱۹۸۲ کیفیت زندگی را میزان رفاه افراد و گروه‌های تحت شرایط اجتماعی و اقتصادی عمومی تعریف می‌کند.

². Pacione

³. WHO

⁴. Diwan

¹. Moller

سنجش آن تدوین نمود. بنابراین اولین گام در راستای سنجش کیفیت زندگی انتخاب ابعاد آن و سپس انتخاب شاخص‌هایی است که با استفاده از آن بتوان ابعاد مختلف کیفیت زندگی شهری را مورد سنجش قرار داد (لطفی، ۱۳۸۸: ۷۱). طبق نظر شالوک^۱، ابعاد کیفیت زندگی به مجموعه‌ای از عوامل ارجاع دارد که احساس بهزیستی شخصی را به وجود می‌آورند (Schalock, 2004: 205). و شاخص‌های کیفیت زندگی نیز به مجموعه فاکتورهایی، که به منظور ارزیابی فرآیندها و پدیده‌ها در طول زمان به کار می‌روند، گفته می‌شود. به طور کلی مطالعات صورت گرفته شده در ارتباط با مفهوم کیفیت زندگی شهری در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که مفهوم کیفیت زندگی دارای ابعادی به شرح شکل (۲) می‌باشد.

شکل (۲): ساختار کلی کیفیت زندگی منبع: (مطالعات نگارندگان)

با توجه به ابعاد کیفیت زندگی مهم‌ترین اصول اولیه مورد نظر در انتخاب شاخص‌های کیفیت زندگی عبارتند از: ۱. جامعیت (تحلیل جوانب اجتماعی، اقتصادی و غیره) ۲. عینیت (بر مبنای واقعیت بنا شدن) ۳. استقلال (اجتناب از ذکر عناصر هم پوش) ۴. قابلیت سنجش (قابلیت به کارگیری در تکنیک‌های مطالعاتی) ۵. دسترسی (سهولت در گردآوری داده‌ها) ۶. پویایی (Li al et, 2009: 137).

بر اساس تحلیلی که شالوک و وردوگو^۲ در سال ۲۰۰۲ با مطالعه ۹۷۴۹ چکیده مقاله، ۲۴۵۵ مقاله و ۸۹۷ مطالعه عمیق مقاله با استفاده از دقیق‌ترین معیارها انجام دادند، هشت شاخص معمول در کیفیت زندگی را مشخص کردند که

خود فعالیت می‌کنند و از سوی دیگر، وضعیت و شرایط محیط زیست نیز بر جمعیت ساکن آن تأثیر می‌گذارد. در مورد رابطه محیط و رفتار انسان، چهار موضع‌گیری نظری به شرح زیر قابل تشخیص است:

- ۱- رویکرد اختیاری (محیط هیچ تأثیری بر رفتار انسان ندارد).
- ۲- رویکرد امکان‌گرا (محیط تأمین‌کننده رفتار انسان و کمی بیشتر از آن است).
- ۳- رویکرد احتمال‌گرا (به عدم قطعیت نظام وقوع رفتارهای انسان و محیط عمل طراحان معتقد است ولی فرض می‌کند که اساس رفتار انسان متغیر است).
- ۴- رویکرد جبری (شاخه‌ای از نظریه تکامل که محیط را تعیین‌کننده اصلی رفتار انسان می‌داند) (لنگ، ۱۳۸۱: ۱۱۴).

مایکل پاسیون نیز معتقد است که به منظور تشریح آثار محیط شهری بر ساکنان و فهم همه جانبه رابطه انسان و محیط پنج رویکرد نظری شامل رویکرد اکولوژی انسانی، رویکرد خرده فرهنگی، رویکرد ظرفیت محیطی، رویکرد جبر رفتاری و رویکرد محیط رفتاری وجود دارد (Pacione, 2005: 399-402).

دیدگاه تحقیقات تجربی

این دیدگاه بر مبنای تحقیقات انجام شده در زمینه کیفیت زندگی استوار است. این دیدگاه متکی بر مطالعاتی است که بر روی کیفیت زندگی شهری متمرکز شده باشند، در آن‌ها رضایت مندی از سکونت و محیط معیار قالب ارزیابی باشد، مشاهده‌گران ساکنان خود محل باشند و محیط‌های سکونتی شهری بر مبنای گستره وسیعی از شاخص‌ها ارزیابی شوند. در این مطالعات، ساکنان در مورد موقعیت و شرایط سکونتی فعلی بر مبنای مجموعه‌ای از شاخص‌های کیفیت زندگی مورد سوال قرار می‌گیرند.

ابعاد کیفیت زندگی

از آنجایی که مفهوم کیفیت زندگی، مفهومی چند بعدی و پیچیده می‌باشد. زمانی می‌توان از آن در برنامه‌ریزی شهری استفاده کرد، که چهار چوبی مناسب و قابل اطمینان برای

1. Schalock

2. Schalock and verdogo

حل مسائل گسسته دارد (Opricovic and Tzeng,2004:447)

راه حل توافقی، راه حل‌های موجه را که به راه حل ایده آل نزدیک بوده، به عنوان توافق ایجاد شده توسط اعتبارات ویژه تصمیم گیرندگان تعیین می‌کند (Opricovic and Tzeng,2004:447; Rao,2008:29) به عقیده زلنی گزینه‌هایی که به راه حل ایده آل فاصله دارند، ارجحیت دارند (Lihong and et al,2008:131). در روش وایکور بر مبنای رتبه بندی و انتخاب از مجموعه‌ای از گزینه و تعیین راه حل‌های توافقی برای مسأله‌ای با معیارهای متضاد می‌باشد و معیارها بر اساس چند تابع معیار ارزیابی می‌شوند (Chen and Wang,2009:234)

"یو" متره LP را که برای اندازه‌گیری فاصله استفاده می‌شود، به عنوان تابع تجمیع معرفی کرده است. در این حالت افزایش فاصله، نامطلوب است. L^1 جمع تمام نامطلوب‌ها و L^∞ حداکثر نامطلوبی است که یک گزینه می‌تواند داشته باشد (Sayadi, et al, 2009:2258).

توسعه روش وایکور توسط آپریکوویچ و زنگ با متره LP به عنوان تابع تجمیع آغاز شد. در این مدل، L_1 (به عنوان S_j در رابطه ۲) و L^∞ به عنوان R_j در معادله (۳) برای فرموله کردن رتبه بندی استفاده شده است. راه حل به دست آمده به وسیله $\min_j S_j$ با مطلوبیت بیشینه گروهی (قاعده حداکثر) و راه حل بدست آمده از طریق $\min_j R_j$ با عدم مطلوبیت نقطه مقابل به دست می‌آید. تابع Q مقادیر S و R را با وزن V تجمیع می‌کند.

$$L_{pi} = \left\{ \sum_{j=1}^n [w_j (f_j^* - f_{ij}) / (f_j^* - f_j^-)]^p \right\}^{1/p} \quad (1)$$

$$1 \leq p \leq +\infty; i = 1, 2, \dots, I.$$

سنجه $L_{p,j}$ نشان دهنده فاصله‌ی گزینه A_j با راه حل ایده آل است. راه حل جبرانی $F_c = (f_{c1}, \dots, f_{cn})$ راه حل ممکن است که نزدیک به F^* ایده آل است. از این رو جبرانی بودن به آن معنا است که توافق با نظر طرفین که به

عبارتند از: ۱- احساس بهزیستی هیجانی (ارضا، عزت نفس و فقدان استرس) ۲- روابط بین شخصی (کنش‌های متقابل، ارتباطات و حمایت) ۳- احساس بهزیستی مادی (پایگاه ملی، وضعیت اشتغال و مسکن) ۴- رشد فردی (آموزش، شایستگی فردی و عملکرد) ۵- احساس بهزیستی فیزیکی (سلامت، فعالیت جسمی زندگی روزمره، فراغت) ۶- حق تعیین سرنوشت (استقلال شخصی، اهداف، ارزش‌ها و انتخاب‌ها) ۷- پذیرش و ادخال اجتماعی (مشارکت، نقش‌های اجتماعی و حمایت‌های اجتماعی) ۸- حقوق (حقوق بشر و حقوق قانونی مثل شهروندی) (Schalock,2004:206). همچنین شاخص‌های سازمان بهداشت جهانی مفاهیمی همچون سلامت جسمی، وضعیت روان‌شناسی، سطوح عدم وابستگی، روابط اجتماعی، عقاید فردی و ارتباط این مسائل با خصوصیات محیط اطراف را در برمی‌گیرد (WHO,1999:3). شکل زیر چهارچوب سیستماتیک و مفهومی کیفیت زندگی را نشان می‌دهد. در این تحقیق شاخص‌های مورد مطالعه بر اساس ابعاد مطرح شده در شکل (۲) و چهارچوب مفهومی کیفیت زندگی در شکل (۳) انتخاب شده‌اند.

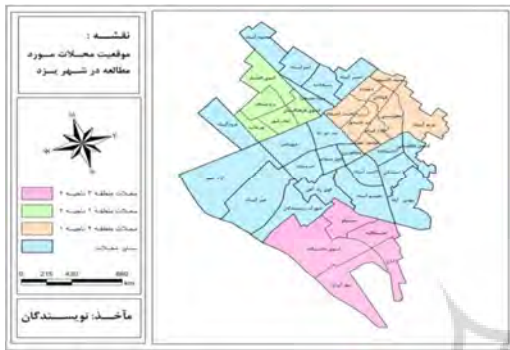
شکل (۳): چهارچوب مفهومی کیفیت زندگی منبع: (مطالعات نگارندگان و Murdie et al,1992:28)

مدل وایکور^۱

واژه وایکور از یک کلمه صربی به معنی "بهبودسازی چند معیاره" و "راه‌حل توافقی" گرفته شده و یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره کاربردی است که کارآیی بالایی در

¹ VLSE KRITERIJUMSKA OPTIMIZACIJA KOMPROMISNO RESENJE

افزای Spss، پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون کرونباخ ۰/۸۶۹ برآورد شد. در مرحله بعد با توجه به سطح سنجش داده‌ها، ماتریس اولیه تصمیم‌گیری با استفاده از آزمون کروسکال والیس که از جمله آزمون‌های تفاوت محسوب می‌شود، تشکیل گردید. در نهایت با استفاده از روش تصمیم‌گیری چند معیاره Vicor، محلات مورد مطالعه از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفتند.

شکل (۴): موقعیت محلات مورد مطالعه در شهر یزد

یافته‌ها

تشکیل ماتریس اولیه تصمیم‌گیری

در این مرحله M گزینه و n شاخص مورد مطالعه که ویژگی‌های مربوط به هر یک از آن‌ها با X_i نشان داده می‌شود، فهرست می‌شود. برای هر گزینه مجموعه‌ای از شاخص‌ها وجود دارد که مقدار آن به صورت X_{ij} نشان داده می‌شود. جدول (۱) ماتریس اولیه اطلاعات تصمیم‌گیری حاصل از پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول (۱): ماتریس اولیه تصمیم‌گیری

شاخص محله	وضعیت ساکنین محله	سلامت جسمی و روانی	ارتباطات اجتماعی	وضعیت اقتصادی	وضعیت حمل و نقل	وضعیت بهداشتی	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	احساس تعلق به محله	وضعیت مشارکت در سطح محله	وضعیت امنیت در محله	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات
کوی فرهنگیان	206.59	175.38	182.13	163.56	211.75	195.00	175.38	168.19	197.50	158.56	160.41
شیخداداد	162.59	111.88	152.00	145.75	151.78	177.06	174.81	79.28	150.03	45.72	161.31
یزد بافت	195.28	214.00	152.00	145.75	164.91	196.56	167.59	93.66	160.38	69.94	139.75
سیدالشهدا	196.03	142.63	153.94	149.38	136.41	146.63	149.75	98.56	151.63	206.69	154.13
صفائیه	223.56	142.63	203.00	216.00	173.31	173.03	182.44	190.78	226.66	250.06	146.94
کاج	98.66	150.50	114.13	138.22	117.22	143.00	107.97	139.41	140.03	116.81	73.53

صورت $\Delta F_i = F_i^* - F_i^c, i=1, \dots, n$ ارائه می‌شود، حاصل شده است. روش وایکور برای حل مسایل گسسته، بر مبنای انتخاب بهینه‌ترین گزینه از میان گزینه‌های موجود بر اساس رتبه بندی تعیین می‌شود.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی بوده و روش بررسی آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. در این پژوهش ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و نظرات کارشناسان و متخصصین در امر مربوطه شاخص‌های مسکن، وضعیت سلامت جسمی و روانی، وضعیت اقتصادی، حمل و نقل، بهداشت، دسترسی به امکانات و خدمات، امنیت، احساس تعلق، رضایت از عملکرد مدیریت شهری، مشارکت، ارتباطات اجتماعی با تاکید بر روابط با همسایگان در قالب ۴۶ گویه، جهت بررسی کیفیت زندگی ساکنین محلات تعیین شد. همچنین با توجه به موضوع تحقیق، واحد تحلیل خانوار در محله تعیین شد. سپس محلات ناحیه ۱ از منطقه ۲، ناحیه ۲ از منطقه ۱ و ناحیه ۲ از منطقه ۳ از جامعه آماری پژوهش (محلات شهر یزد)، براساس طبقه‌بندی صورت گرفته توسط وزارت مسکن و شهرسازی برای شهر یزد با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در مرحله بعد، ابزار پرسشنامه که روایی آن از طریق روش تحلیل محتوا و پیش‌آزمون تایید شده بود، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، بین سرپرستان خانوار، حجم نمونه‌ای که با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۲۳ نفر برآورد شده بود، توزیع گردید. سپس با ورود داده‌های جمع‌آوری شده به محیط نرم

90.81	97.44	80.44	98.56	87.00	90.22	135.59	83.81	91.31	63.75	40.03	مهرآوران
83.63	114.78	110.94	118.66	92.75	86.19	102.19	90.75	89.44	162.25	89.78	فهادان
164.88	144.81	74.66	235.00	80.91	83.31	57.19	134.03	45.69	186.50	173.41	خواجه خضر
118.19	95.41	144.44	133.69	118.38	133.38	128.63	90.69	184.34	160.63	113.34	لب خندق
110.09	94.16	109.13	97.91	88.69	82.69	120.72	83.75	97.06	134.75	67.78	گازارگاه
41.88	100.25	44.97	61.31	45.72	69.44	49.13	40.41	55.13	55.25	46.97	مریم آباد
92.81	126.56	50.53	64.91	75.50	82.44	83.81	75.03	76.19	42.50	45.81	چرخاب
193.63	154.00	146.81	86.47	141.38	106.88	152.88	101.19	136.88	256.00	151.28	یعقوبی
189.25	195.19	197.50	225.50	224.81	203.06	194.03	237.75	223.53	209.13	201.69	امام شهر
251.50	236.38	153.59	233.38	238.38	177.19	198.13	242.38	167.41	124.63	174.16	تخت استاد
278.53	259.19	277.00	278.13	252.50	277.44	277.22	275.00	277.41	221.25	246.19	کوی دانشگاه
243.88	250.06	265.81	253.38	255.75	258.84	244.50	252.25	264.13	184.88	229.47	سیلو
202.38	181.50	215.47	240.75	237.81	215.16	198.13	231.81	231.81	159.00	234.88	کوی افشار

تشکیل ماتریس بی مقیاس داده‌های اولیه تصمیم‌گیری

زمانی که X_{ij} مقدار اولیه گزینه i ام برای شاخص j ام باشد. از رابطه زیر که به روش بی مقیاس سازی نورم معروف است، می‌توان برای بی مقیاس سازی ماتریس اولیه تصمیم‌گیری استفاده کرد.

$$f_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^n x_{ij}^2}} \quad i=1,2,\dots,m; \quad j=1,2,\dots,n \quad (2)$$

اگر تابع معیار نشان‌دهنده سود (مثبت) باشد بر اساس رابطه (۳) مقادیر بهترین و بدترین محاسبه می‌شود.

$$f_j^* = \text{Max} f_{ij}, \quad i=1,2,\dots,m \quad (3)$$

اگر تابع معیار نشان‌دهنده هزینه (منفی) باشد بر اساس رابطه (۴) مقادیر بهترین و بدترین محاسبه می‌شود.

$$f_j^- = \text{Min} f_{ij}, \quad j=1,2,\dots,n \quad (4)$$

تعیین وزن و اهمیت شاخص‌ها

در این پژوهش به منظور تعیین وزن و اهمیت نسبی شاخص‌ها از روش آنترویی شانون، استفاده شده است. به منظور تعیین وزن و اهمیت نسبی شاخص‌های کیفیت زندگی با استفاده از تکنیک آنترویی مراحل زیر اجرا شده است:

در این رابطه X_{ij} مقدار اولیه و F_{ij} مقدار بی مقیاس شده گزینه i ام است. باید توجه داشت که تمامی درایه‌های ماتریس تصمیم‌گیری بی مقیاس شده، باید اعدادی بین صفر و یک باشند.

جدول (۲): ماتریس بی مقیاس شده داده‌های اولیه

شاخص / محله	وضعیت مسکن ساکنین محله	سلامت جسمی و روانی	ارتباطات اجتماعی	وضعیت اقتصادی	وضعیت حمل و نقل	وضعیت بهداشتی	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	احساس تعلق به محله	وضعیت مشارکت در سطح محله	وضعیت امنیت در محله	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات
کوی فرهنگیان	0.2839	0.2481202	0.251323	0.2243409	0.2975	0.27226	0.24268	0.22980	0.2736	0.2235	0.2234
شیخداداد	0.2235	0.1582831	0.209747	0.1999125	0.2133	0.24721	0.2419	0.10832	0.2078	0.0634	0.2246
یزد بافت	0.2684	0.3027582	0.209747	0.1999125	0.2317	0.27444	0.23190	0.12797	0.2222	0.097	0.1946
سیدالشهدا	0.2694	0.2017869	0.212424	0.2048914	0.1917	0.20472	0.20722	0.13466	0.21009	0.2868	0.2146
صفائیه	0.3073	0.2017869	0.280122	0.2962682	0.2435	0.24158	0.25245	0.26067	0.314	0.34709	0.2046
کاج	0.1356	0.2129211	0.157489	0.1895842	0.1647	0.19965	0.14940	0.19048	0.194	0.1621	0.1024

0.1264	0.1352	0.1114	0.13466	0.12039	0.12596	0.1905	0.1149548	0.126	0.0901908	0.0550	مهرآوران
0.1164	0.1593	0.1537	0.16212	0.12834	0.12034	0.1436	0.1244738	0.123419	0.2295445	0.1234	فهادان
0.2296	0.20100	0.1037	0.32108	0.11196	0.11631	0.0803	0.1838372	0.063048	0.2638524	0.2383	خواجه خضر
0.1646	0.1324	0.2001	0.18266	0.16381	0.18622	0.1807	0.1243915	0.254373	0.2272526	0.1558	لب خندق
0.1533	0.13069	0.1512	0.13377	0.12272	0.11545	0.1696	0.1148725	0.133934	0.1906386	0.0931	گازآرگاه
0.0583	0.1391	0.0623	0.08377	0.06326	0.09695	0.0690	0.0554268	0.076075	0.0781653	0.0645	مریم آباد
0.1292	0.1756	0.07001	0.08868	0.10447	0.11510	0.1177	0.1029120	0.105135	0.0601272	0.0629	چرخاب
0.2696	0.2137	0.2034	0.11814	0.19564	0.14922	0.2148	0.1387934	0.188882	0.36218	0.2079	یعقوبی
0.2635	0.2709	0.2736	0.30810	0.31108	0.28351	0.2726	0.3261008	0.308452	0.2958683	0.2772	امام شهر
0.3502	0.32810	0.2128	0.31887	0.32986	0.24739	0.2784	0.3324514	0.231011	0.1763213	0.2394	تخت استاد
0.3879	0.3597	0.3838	0.38	0.34940	0.3873	0.3869	0.3771	0.382801	0.3130152	0.3384	کوی دانشگاه
0.3396	0.34709	0.36830	0.34620	0.35390	0.36139	0.3436	0.3459892	0.364476	0.2615605	0.3154	سیلو
0.2818	0.2519	0.2985	0.32894	0.32907	0.3004	0.2784	0.317953	0.319877	0.2249465	0.3228	کوی افشار

جدول (۳): بهترین و بدترین مقدار توابع معیارها

وضعیت مسکن ساکنین محله	وضعیت جسمی و روانی	ارتباطات اجتماعی	وضعیت اقتصادی	وضعیت حمل و نقل	وضعیت بهداشتی	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	احساس تعلق به محله	وضعیت مشارکت در سطح محله	وضعیت امنیت در محله	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات	f*
0.3384	0.3621	0.3828	0.3771	0.3869	0.3873	0.3539	0.38	0.3838	0.3597	0.3879	f*
0.0550	0.0601	0.0630	0.0554	0.0690	0.0969	0.0632	0.0837	0.0623	0.0634	0.0583	f-

۱- محاسبه آنتروپی هر یک از شاخص‌ها با استفاده از رابطه (۵) صورت می‌گیرد. (۵)
 ۳- محاسبه وزن هر یک از شاخص‌ها از طریق رابطه (۷) صورت می‌گیرد.

$$W_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j} \rightarrow \forall_j \quad (7)$$

$$E_j = -K \sum_{i=1}^m [n_{ij} \ln(n_{ij})] \Rightarrow \begin{cases} \forall j = 1, 2, \dots \\ k = \frac{1}{\ln(m)} \end{cases} \quad (5)$$

۲- محاسبه درجه انحراف اطلاعات موجود هر یک از شاخص‌ها از مقدار آنتروپی آن شاخص از طریق رابطه (۶) صورت می‌گیرد.

$$d_j = 1 - E_j \quad (6)$$

جدول (۴): وزن و اهمیت نسبی شاخص‌های کیفیت زندگی

وضعیت مسکن ساکنین محله	وضعیت جسمی و روانی	ارتباطات اجتماعی	وضعیت اقتصادی	وضعیت حمل و نقل	وضعیت بهداشتی	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	احساس تعلق به محله	وضعیت مشارکت در سطح محله	وضعیت امنیت در محله	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات	Ej	Dj	وزن نهایی
0.9616	0.975083	0.966632	0.964781	0.974232	0.972553	0.968039	0.96404	0.968063	0.96970	0.970771			
0.03830	0.024917	0.033368	0.035219	0.025768	0.027447	0.031961	0.03596	0.031937	0.03029	0.029229			
0.0111	0.072	0.097	0.0102	0.076	0.079	0.093	0.104	0.092	0.088	0.085			

$$R_i = \text{Max}[w_i(f_{ij}^* - f_{ij}) / (f_j^* - f_j^-)] \quad (9)$$

که در آن S_i فاصله از گزینه i نسبت به راه حل ایده آل مثبت (ترکیب بهترین) و R_i فاصله گزینه i از راه حل ایده آل منفی (ترکیب بدترین) می باشد. رتبه بندی برترین بر اساس S_i و رتبه بندی بدترین بر اساس مقادیر R_i انجام خواهد شد.

محاسبه مقادیر فاصله گزینه ها با راه حل ایده آل

در این مرحله فاصله هر گزینه از راه حل ایده آل مثبت محاسبه شده و سپس تجمیع آن ها بر اساس روابط (۸) و (۹) محاسبه می شود.

$$S_i = \sum_{j=1}^n \frac{w_j(f_j^* - f_{ij})}{(f_j^* - f_j^-)} \quad (8)$$

جدول (۵): محاسبه مقادیر فاصله ها با راه حل ایده آل

شاخص محله	وضعیت مسکن ساکنین محله	سلامت جسمی و روانی	ارتباطات اجتماعی	وضعیت اقتصادی	وضعیت حمل و نقل	وضعیت بهداشتی	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	احساس تعلق به محله	وضعیت مشارکت در سطح محله	وضعیت امنیت در محله	وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات
کوی فرهنگیان	0.002131403	0.027174	0.039885	0.004843	0.021352	0.031295	0.035578	0.052718	0.031535	0.040451	0.042423
شیرخداد	0.00450066	0.048592	0.0524978	0.005618	0.041505	0.038109	0.035831	0.095357	0.050364	0.088	0.042113
یزد یافت	0.00274041	0.014148	0.0524978	0.005618	0.037093	0.030702	0.039027	0.088461	0.046243	0.078021	0.04985
سیدالشهدا	0.002700025	0.03822	0.0516857	0.00546	0.04667	0.049667	0.046925	0.086111	0.049707	0.021651	0.044692
صفانیه	0.001217624	0.03822	0.0311486	0.002563	0.03427	0.039639	0.032453	0.041884	0.019974	0.003744	0.047271
کاج	0.007943082	0.035566	0.0683507	0.005945	0.053119	0.051046	0.065421	0.06652	0.054313	0.058686	0.073627
مهر آوران	0.011100117	0.064826	0.0779034	0.008312	0.046946	0.071093	0.074704	0.086111	0.07795	0.066676	0.067438
فهادان	0.008421241	0.031603	0.0786862	0.00801	0.05817	0.072623	0.072159	0.076472	0.065845	0.059518	0.070017
خواجه خضر	0.003918038	0.023423	0.0970006	0.006128	0.073292	0.073717	0.0774	0.020677	0.080153	0.047133	0.040824
لب خندق	0.007152612	0.032149	0.0389599	0.008013	0.049285	0.0547	0.060812	0.069264	0.052567	0.067507	0.057586
کازارکام	0.00960587	0.040878	0.0754964	0.008314	0.051943	0.073953	0.073956	0.086423	0.06656	0.068013	0.060501
مریم آباد	0.010726421	0.067693	0.0930489	0.010199	0.076	0.078986	0.092979	0.103975	0.092	0.065517	0.085
چرخاب	0.010788883	0.071994	0.0842329	0.008694	0.064346	0.074048	0.079795	0.102249	0.089793	0.054677	0.066716
یعقوبی	0.005109667	0	0.0588273	0.007556	0.041136	0.064765	0.05063	0.091909	0.051623	0.043361	0.030508
امام شهر	0.002395252	0.01579	0.0225545	0.001617	0.027307	0.028233	0.013696	0.025233	0.031535	0.026373	0.032081
تخت استاد	0.003877653	0.044292	0.046047	0.001416	0.025929	0.038059	0.007688	0.021454	0.048933	0.009384	0.009722
کوی دانشگاه	0	0.011702	0	0	0	0	0	0	0	0	0
سیلو	0.00089939	0.02397	0.000002	0.000986	0.010347	0.007047	-1.2E-06	0.011863	0.004435	0.003744	0.012456
کوی افشار	0.000608079	0.032699	0.0190883	0.001875	0.025929	0.023637	0.007941	0.01792	0.024409	0.032016	0.027362

یا حداکثر مطلوبیت گروهی است، که مقدار آن برابر با $0/5$ در نظر گرفته می شود (Kackar, 1985). همچنین در این ارتباط رابطه $\left[\frac{S_i - S^-}{S^* - S^-} \right]$ بیانگر نسبت فاصله از راه حل ایده آل مثبت گزینه i ام است و به عبارت دیگر موافقت اکثریت برای نسبت i ام است و رابطه $\left[\frac{R_i - R^-}{R^* - R^-} \right]$ بیانگر نسبت فاصله از راه حل ایده آل منفی گزینه i ام است.

محاسبه مقدار Q_i برای محلات و رتبه بندی آن ها

مقدار Q_i برای $i=1,2,3,\dots,m$ بر اساس رابطه (۱۰) محاسبه می شود.

$$Q_i = v \left[\frac{S_i - S^*}{S^- - S^*} \right] + (1 - v) \left[\frac{R_i - R^*}{R^- - R^*} \right] \quad (10)$$

که در آن $R^- = \text{Max}_i R_i$ ، $S^* = \text{Min}_i S_i$ ، $S^- = \text{Max}_i S_i$ و $R^* = \text{Min}_i R_i$ و v وزن استراتژی (اکثریت موافق معیار)

جدول (۶): وضعیت کیفیت زندگی در محلات مورد مطالعه

رتبه محله	Q	R	S	محله
۷	0.430323	0.052718	0.329386	کوی فرهنگیان
۱۴	0.772414	0.095357	0.4988	شیخداد
۱۱	0.697062	0.088461	0.4408	یزد بافت
۱۰	0.686078	0.086111	0.443489	سیدالشهدا
۶	0.373113	0.047271	0.2871	صفائیه
۹	0.680419	0.073627	0.5383	کاج
۱۷	0.823213	0.086111	0.653058	مهرآوران
۱۳	0.749225	0.078686	0.601523	فهادان
۱۶	0.81051	0.097001	0.5434	خواجه خضر
۸	0.627701	0.069264	0.4939	لب خندق
۱۵	0.799345	0.086423	0.614	گازارگاه
۱۹	1.000409	0.103975	0.7758	مریم آباد
۱۸	0.945568	0.102249	0.7063	چرخاب
۱۲	0.716809	0.091909	0.4424	بعقوبی
۴	0.247486	0.032081	0.221	امام شهر
۵	0.359355	0.048933	0.2523	تخت استاد
۱	0	0.011702	0.011702	کوی دانشگاه
۲	0.107436	0.02397	0.0742	سیلو
۳	0.24187	0.032699	0.2073	کوی افشار

منبع (نگارندگان)

پس از محاسبه مقدار Q برای تمامی محلات، محلات مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی بر اساس مقدار Q رتبه‌بندی می‌شوند. بدین گونه که بیشترین میزان Q نشان‌دهنده بدترین وضعیت کیفیت زندگی و کوچک‌ترین Q نشان‌دهنده بالاترین میزان کیفیت زندگی در محلات مورد مطالعه در شهر یزد است.

بحث و نتیجه گیری

امروزه درک درست و صحیح از نیازهای مردم و پس از آن پایش دستاوردهای توسعه به عنوان نقطه شروع توسعه اجتماعات انسانی مطرح می‌باشد. سنجش کیفیت زندگی ابزار مناسبی برای چنین درکی عرضه می‌کند، زیرا مطالعه کیفیت زندگی راهی بین مسئولان مدیریت شهری و شهروندان برای تعاملی سازنده در جهت دستیابی به توسعه پایدار فراهم می‌سازد. بر این اساس در این پژوهش برای ارزیابی وضعیت

کیفیت زندگی در محلات شهر یزد ابتدا شاخص‌های کیفیت زندگی با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و نظرات کارشناسان تعیین شد، سپس با تعیین واحد تحلیل خانوار در محله، محلات نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای تعیین شدند، سپس اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه گردآوری و وارد محیط نرم افزاری Spss شد. در مرحله بعد با استفاده از آزمون کروسکال والیس ماتریس اولیه تصمیم‌گیری تشکیل گردید و در نهایت با استفاده از روش وایکور وضعیت محلات منتخب از نظر کیفیت زندگی ارزیابی گردید. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که محلات کوی دانشگاه، سیلو و افشار به ترتیب در بهترین شرایط و محلات مریم‌آباد و چرخاب به ترتیب در بدترین شرایط از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی قرار دارند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که وضعیت کیفیت زندگی در محلات مختلف متفاوت می‌باشد، که از این نظر نتایج تحقیق جابجایی کلمه (۱۳۸۵) مبنی بر سطوح متفاوت کیفیت زندگی در محلات و مناطق مختلف شهر را تایید می‌نماید.

براساس نتایج تحقیق از جمله دلایل سطوح متفاوت کیفیت زندگی در محلات مختلف شهری، می‌توان به سطوح مختلف انتظارات و توقعات افراد، ویژگی‌های فردی، فرهنگی و خانوادگی، وضعیت شغلی سرپرستان خانوار، نحوه توزیع و پراکنش خدمات که باعث تمرکز امکانات در مناطق خاصی شده و تفاوت در میزان و نحوه برخورداری از خدمات که به عواملی همچون درآمد و دسترسی بستگی دارد، اشاره کرد.

پیشنهادات

از آنجا که هدف اصلی برنامه‌ریزی شهری، سلامت، آسایش و زیبایی می‌باشد، بنابراین ارتقاء کیفیت زندگی شهری به عنوان یکی از مهم‌ترین فاکتورهای توسعه، می‌تواند سهم زیادی در مطلوبیت و مطبوعیت فضا، از نظر شهروندان داشته باشد. بدین منظور در این پژوهش پیشنهاداتی به شرح زیر برای بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی در محلات مورد مطالعه ارائه شده است:

موردی گنبد قابوس)، مجله جغرافیا و توسعه، سال چهارم، شماره ۸، انتشارات دانشگاه زاهدان.

۴- حاتمی نژاد، حسین. منوچهری میاندوآب، ایوب. فرجی ملائی، امین. (۱۳۹۰). تحلیل کیفیت زندگی روستاهای ادغام شده در شهر مطالعه موردی شهر میاندوآب، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۶.

۵- رضوانی، محمدرضا. منصوریان، حسین. (۱۳۸۷)، سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، انتشارات موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی وزارت جهاد کشاورزی.

۶- رضوانی، محمدرضا. متکان، علی‌اکبر. منصوریان، حسین. ستاری، محمد حسین. (۱۳۸۸). توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر نورآباد، استان لرستان)، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان.

۷- سوزنجی، کیانوش. (۱۳۸۳)، فضای سبز، بستر تعامل اجتماعی، مجله شهرداری‌ها، سال ششم، شماره ۶۷، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها.

۸- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان یزد (۱۳۸۸). سالنامه آماری استان یزد.

۹- غفاری، غلام‌رضا. امید، رضا. (۱۳۸۸)، کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی، چاپ اول، تهران، انتشارات شیرازه.

۱۰- کوکبی، افشین. پورجعفر، محمد رضا. پور تقوایی، علی‌اکبر. (۱۳۸۴)، برنامه‌ریزی کیفیت زندگی در مراکز شهری، تعاریف و شاخص‌ها، فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۱۲، انتشارات دانشگاه تهران.

۱۱- لنگ، جان. (۱۳۸۱)، آفرینش نظریه معماری، ترجمه عینی فر، علی رضا، انتشارات دانشگاه تهران.

۱۲- لطفی، صدیقه. (۱۳۸۸)، مفهوم کیفیت زندگی شهری، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری، فصلنامه علمی و پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره ۴، انتشارات دانشگاه تهران.

۱۳- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۱). سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهری، سایت www.amar.org.ir.

- برنامه‌ریزی صحیح و جامع در جهت تمرکززدایی امکانات و خدمات و توزیع متوازن و یکنواخت آن‌ها در سطح شهر

- توانمندسازی گروه‌ها و اقشار پایین در برنامه ریزی‌ها و تخصیص منابع و تسهیلات و خدمات رفاهی - اجتماعی توسط سازمان‌های همچون وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، کمیته امداد امام خمینی و سازمان بهزیستی

- بازنگری و اصلاح عواملی که باعث ناهماهنگی و ناکارآمدی بسترهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و خدماتی می‌شود

- با توجه به توان‌های تاریخی و جاذبه‌های توریستی و صنعتی شهر یزد سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها می‌تواند ضمن افزایش اشتغال و درآمد در بهبود کیفیت زندگی شهروندان نقش داشته باشد

- افزایش و توسعه امکانات تفریحی به ویژه افزایش پارک‌ها و فضاهای سبز شهر با توجه به شرایط اقلیمی و کمبود شدید این کاربری در سطح شهر

- حمایت و بهره‌گیری از مشارکت شهروندان در امور مختلف در جهت ارتقاء کیفیت زندگی و دستیابی به حکمروایی خوب شهری

- در اولویت قرار دادن مناطق و محلات حاشیه‌ای و عقب مانده در جهت کاهش فقر نابرابری و تبعیضات

- ارتقاء و بهبود سطوح مدیریت شهری و بهره‌گیری از کارشناسان و متخصصین

منابع

۱- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین. (۱۳۸۳)، سند کاربردی توسعه محله‌ای: رویکردها و زمینه‌های نظری توسعه محله‌ای، همایش علمی - کاربردی توسعه محله‌ای، چشم‌انداز توسعه پایدار شهر تهران.

۲- تقوایی، مسعود. سرائی، محمد حسین. (۱۳۸۳)، گسترش افقی شهرها و ظرفیت‌های موجود زمین در شهر یزد، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال نوزدهم، شماره ۷۳.

۳- جاجرمی، کاظم. کلتی، ابراهیم. (۱۳۸۵). سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان (مطالعه

- 24- Murdie, R, Rhyne, D.& Bates, J,(1992). Modeling Quality of Life Indicators in Canada: A Feasibility Analysis, Toronto, York university.
- 25- Opricovic, S., Tzeng, G.H., (2004). Decision Aiding Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis of VIKOR and TOPSIS, European Journal of Operational Research 156, 2004.
- 26- Pacione M., (2005). Urban environmental quality and human wellbeing-a social geographical perspective ; Landscape and Urban Planning 65, pp:19-30, 2005.
- 27- Sufian, A.J.M, (2005). A multivariate analysis of the determinants of urban quality of life in the world's largest metropolitan areas. Urban Studies, 30(8):1319-1329.
- 28- Schalock, R. L, (2004). The Concept of Quality of Life: What We Know and Do not Know. Journal of Intellectual Disability Research, Vol 48(3): 203-16.
- 29- Sayadi, M, K., Heydari, M., (2009) Shahanag, K., Extension of VIKOR method for decision making problem with interval numbers, "Applied Mathematical Modeling, 33 2257-2262, Tehran, Iran.
- 30- Ulengin, B. Ulengin, F. Guvenc, U, (2001). A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. European Journal of Operational Research, 130: 361-374.
- 31- Van poll R., (1997). The perceived quality of the urban residential environment: A multi attribute evaluation ; Ph.-Thesis, University of Groningen (RuG), The Netherland.
- 32- Wish., N.B, (1986). are We really measuring the quality of life? American journal of economic and sociology, 45(1), 93-99.
- 33- WHO, World Health Organization, (1999). WHOQOL: annotated bibliography (October 1999 version), Geneva: Wh, 1999.
- 14- Chen, L.Y, Wang ,T.C., (2009). optimizing partners' choice in IS/IT outsourcing projects: The strategic decision of fuzzy VIKOR, International Journal of .Production Economics, Volume 120, Issue 1.
- 15- Diwan, R, (2000). Relational wealth and the quality of life, Journal of socio-Economics, Vol.29, p.p.305-340.
- 16- Epley, R., Donald & Menon, Mohan, (2007). A Method of Assembling Crosssectional Indicators into a Community Quality of Life, Social Indicators
- 17- Higgins, Paul., Josep M. Campanera, (2011). (Sustainable) quality of life in English city locations, Original Research Article Cities, Volume 28, Issue 4, August 2011, Pages 290-299.
- 18- lucas, david, (2003). World population growth. Chapter three.
- 19- Lee, Yung-Jan, (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei Original Research Article Building and Environment, Volume 43, Issue 7, July, Pages 1205-1215.
- 20- Kackar, R. N., (1985). Off-line quality control, parameter design and the Taguchi method. Journal of Quality Technology, 17, 176-188.
- 21- Lihong, M., et al., (2008). Improved VIKOR Algorithm Based on AHP and Shannon Entropy in the Selection of Thermal Power Enterprise's Coal Suppliers ,International Conference on Information Management, Innovation Management and Industrial Engineering.
- 22- Li, F., Liu, X., Hu, D., Wang, R., Yang, w., Li, D., Zhao, D, (2009). Measurement indicators and an evolution approach for assessing urban sustainable development: A case study for Chinas Jining City, Landscape and Urban Planing 90, 134-142.
- 23- McMahon., S. K, (2002). The development of quality of life indicators a case study from the City of Bristol, UK, Original Research Article Ecological Indicators, Volume 2, Issues 1-2, Pages 177-185.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی